

Vývoj avifauny na Levických rybníkoch za posledných 50 rokov

Development of avifauna in the Levické rybníky fishponds during the last 50 years

Lucia TURČOKOVÁ

Ornitologická laboratoř, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého, Tř. Svobody 26, 771 46, Olomouc, Česko; alcedo@azet.sk

A lot of paddy fields were established in the middle of the 20th century. Due to their ineffectiveness, they were transformed to ponds later. The Levické rybníky fishponds, near to the Levice town originated by this way. Many waterfowl species started to exploit free ranges. Since 1953, this area has been studied by many ornithologists. The presented work analyses and summarizes the development of avifauna over the last 50 years. Many species, as Ardea purpurea or Larus fuscus were observed more often during the recent seasons. In spite of known breeding of species Sterna hirundo, Botaurus stellaris, Rallus aquaticus and Porzana parva 40 years ago, these are completely missing at present. The species Cygnus olor, Netta rufina and Circus aeruginosus have found new appropriate breeding conditions there. Egretta alba is a common wintering species in the area and the further record of wintering Panurus biarmicus was observed there.

Úvod

V povojnovom období sa na juhozápadnom Slovensku začali umelo vytvárať ryžoviská. Vznikol tak systém vodných plôch, ktoré boli však neefektívne a preto sa pretvorili na rybníky. Levické rybníky sa využívajú od r. 1950. Pomerne veľké vodné plochy začalo využívať vodné vtáctvo. Prvé pozorovania vtáctva pochádzajú od A. Randíka z r. 1953 až 1957 (Randík 1962). Neskôr sa o rybníky a ich ornitofaunu začal zaujímať M. Drahoš. Jeho výsledky, hlavne kvalitatívneho charakteru podávajú prvý ucelený pohľad na stav ornitocenózy na Levických rybníkoch (Drahoš 1968). Podrobný viacročný kvalitatívno-quantitatívny prieskum vykonával Zach (1985, 1987, 1990).

Cieľom mojej práce bolo rozšíriť poznatky o stave avifauny Levických rybníkov sledovaním lokality v r. 2003–2005 a analyzovať vývoj ornitocenózy za posledných 50 rokov.

Metodika

Lokalita bola sledovaná od apríla 2003 do decembra 2005. Počas tohto obdobia bolo prevedených 60 exkurzií. Lokalita bola navštevovaná v dvojtýždňových intervaloch, vždy medzi 6:00 a 10:00. V zime som návštevy obmedzila na jednu exkurziu mesačne, pretože nádrže boli vypustené. Vtáky som sčítavala minimálne z dvoch miest na hrádzi, odkiaľ bola najlepšia viditeľnosť. Metódu mapovania hniezd som kvôli časovej tiesni nevykonávala. Počítala som iba samice s vyvedenými mladými. Prípadne som registrovala hniezda, ktoré boli viditeľné z brehu na okraji trstiny, na konároch popadaných stromov a pod.

Opis sledovaného územia

Sledované územie sa nachádza v katastri mesta Levice. Rybníky sa rozprestierajú na fluvialných

rovinách. Tvoria ich sústava 6 nádrží štvoruholníkového tvaru. Šírka litorálnych porastov je rôzna. Na druhej a tretej nádrži tvoria tretinu vodnej plochy. Štvrtá nádrž je do polovice zarastená trstinou. Z východnej strany sú rybníky ohraničené potokom Perec a zo západnej strany potokom Teler. Celková výmera rybníkov je 96 ha. Floristicky patrí lokalita do oblasti panónskej flóry s prevahou stepných elementov. Z rastlín, ktoré tvoria na niektorých miestach súvislé porasty, prevláda *Typha latifolia*, miestami prevláda *Phragmites communis*. V pásme s plytčinami rastie najmä *Carex* sp. Celú lokalitu lemujú pásma *Alnus glutinosa*, *Salix alba*, *Populus tremula*, *Robinia pseudoaccacia*.

Výsledky a diskusia

Počas sezón 2003 až 2005 som na sledovanej lokalite zaznamenala výskyt 50 druhov vtákov. Dokázala som hniezdenie 15 druhov, len počas obdobia migrácie bolo zaznamenaných 21 druhov a zimujúcich 7 druhov vtákov (obr. 1, tab. 1). Druh, ktorého hniezdenie na Levických rybníkoch v minulosti nebolo zistené je *Cygnus olor*. Začiatkom 80. rokov 20. stor. došlo k prudkému šíreniu tohto druhu zo Západnej Európy až na naše územie (Krištín & Darolová 2002). V r. 1985 sa v okrese Komárno odhadovalo 35 párov (Binder & Štolmann 1987). Odvtedy sa hniezdenie šíri východným smerom. Za posledné roky dochádza k nárastu počtu hniezdiacich párov na Levických rybníkoch. Kým v r. 2003 to bol 1 pár, v r. 2004 to boli 2 páry a v r. 2005 až 4 páry.

Zaujímavé je potvrdenie hniezdenia *Netta rufina*, po prvý krát zaznamenané v r. 1997 (Zach 2002). Tento druh na našom území hniezdi len zriedkavo. V súčasnosti najstabilnejšia populácia hniezdi na Jakubovských rybníkoch pri Malackách (Jureček 1996). Postupne sa však tento druh začína posúvať na východ. Dve sezóny po sebe (2003 a 2004) som zistila samicu s mladými. Nedokázala som hniezdenie *Ixobrychus minutus* a *Actitis hypoleucos*, hoci som obidva druhy vídala po celú sezónu. V trstinových porastoch rybníkov majú zjavne dobré podmienky aj kane (*Circus aeruginosus*), ktoré tu pravidelne hniezdia v počte troch párov (cf. Zach 1987). Jeho súčasná denzita na Levických rybníkoch (tab. 2) zodpovedá hodnotám v blízkych lokalitách ako sú Pusté Úľany – 4 hniezdne páry (Trnka 1997), PR Žitavský Luh – 3–5 (Lengyel 1998). Dominantné druhy levických rybníkov sú *Anas platyrhynchos*, *Fulica atra* a *Podiceps cristatus*. Ich početnosť v priebehu sezóny silno kolíše (obr. 2). V početnosti jednoznačne prevažuje lyska čierna hlavne počas obdobia migrácie, keď sa miešajú hniezdiace populácie s migrujúcimi. Hniezdných párov lysky a potápkych chochlatej som zistila výrazne viac ako pri kačici divej. Hlavnou príčinou tohto stavu môže byť redukovanie príbrežnej vegetácie, v ktorej kačice divé na rozdiel od lysiek a potápkov často hniezdia. Na druhej strane porasty trstiny a pálky, ktorú využívajú na hniezdenie lysky a potápkych sú udržiavané v pôvodnom stave. V súčasnosti tu bežne hniezdia *Vanellus vanellus*, *Fulica atra*, *Anas platyrhynchos*, *Podiceps cristatus*, *Aythya ferina*, *Circus aeruginosus* a *Gallinula chloropus*. Úplne však vymizli chriaštele *Rallus aquaticus* a *Porzana parva*, ktoré tu podľa predchádzajúcich pozorovaní hniezdili (Randík 1962, Drahoš 1968, Zach 1990). Na lokalite sa vyskytujú, ale už nehniezdia *Aythya fuligula*, *Anas querquedula*, *Charadrius dubius*, *Chlidonias niger* a *Larus ridibundus* a z lokality

1953-57 1960-61 1978-85 2003-05

Period	Number of species (N)
1953-57	35
1960-61	42
1978-85	60
2003-05	50

Obr. 1. Počet zaznamenaných druhov počas 4 periód obdobia 1953–2005 (podľa: Randík 1962, Drahoš 1968, Zach 1985, 1990).

Fig. 1. Number of the species found in the locality during four periods from 1953–2005 (by Randík 1962, Drahoš 1968, Zach 1985, 1990).

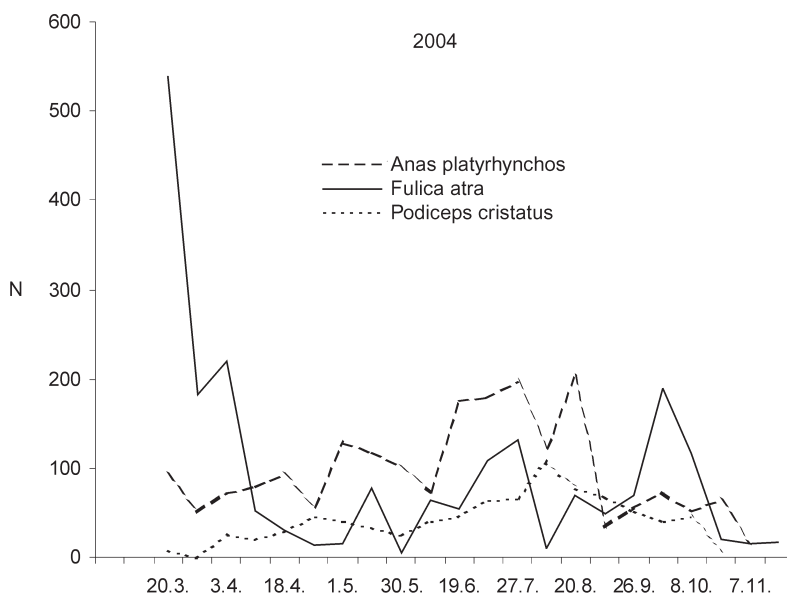
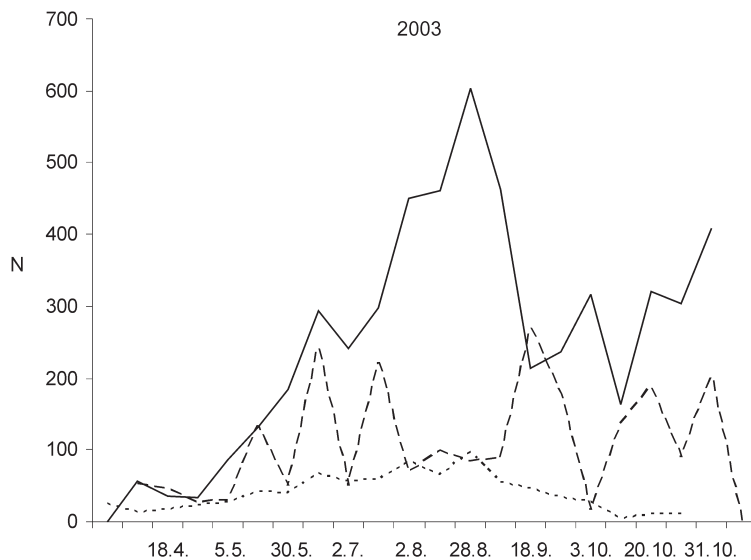
Tab. 1. Prehľad druhov zistených na Levických rybníkoch za 50 rokov (M = migračné obdobie, 1 – jarne, 2 – jesenné, H = hniezdné obdobie, D – dokázané hniezdenie, N – nedokázané hniezdenie, Z = zimné obdobie, V = nešpecifikovaný výskyt).
Table 1. Species observed in the study area Levické rybníky over the last 50 years (M = migrating season, 1 – spring, 2 – autumn, H = breeding season, D – confirmed breeding, N – unconfirmed breeding, Z = winter season, V = unspecified occurrence).

Druh / Species	Randík (1962)	Drahoš (1968)	Zach (1985, 1990)	Táto práca / This study
<i>Podiceps cristatus</i>	M1	H	H	H
<i>Podiceps ruficollis</i>	H		H	H
<i>Podiceps nigricollis</i>	NH	M1	H	
<i>Podiceps griseigena</i>			M	
<i>Phalacrocorax carbo</i>	HD		M1, M2	M1, M2
<i>Ciconia ciconia</i>	HD	M, HD	M1, M2	HD
<i>Ciconia nigra</i>		M		M
<i>Ardea cinerea</i>	HD	M, HD	M, HD	M, HD, Z
<i>Ardea purpurea</i>		M2	M1	M2
<i>Egretta alba</i>		M2	M2	M1, M2, Z
<i>Nycticorax nycticorax</i>	HD		M1	V
<i>Botaurus stellaris</i>		NH	NH	
<i>Ixobrychus minutus</i>		H	H	
<i>Cygnus olor</i>			M	H
<i>Anser anser</i>		M2	M2	
<i>Anser fabalis</i>	M1, M2	M2	M2	
<i>Anser albifrons</i>	M2		M2	
<i>Anas platyrhynchos</i>	H	H	H	H, Z
<i>Anas guerquedula</i>	H	H	H	M
<i>Anas crecca</i>	M	M1, M2	M2, Z	M2, Z
<i>Anas penelope</i>	M1, M2		M1	
<i>Anas acuta</i>	M1		M1	M1
<i>Anas strepera</i>	M2		M1	M1
<i>Anas clypeata</i>	M1, M2		M1	M1, M2
<i>Netta rufina</i>			H	H
<i>Aythya ferina</i>		M1, M2	H	H
<i>Aythya fuligula</i>		M2	M, H	NH
<i>Aythya marila</i>			M1	
<i>Aythya nyroca</i>		M2	M1	M2
<i>Circus aeruginosus</i>		M2	H	H
<i>Circus pygargus</i>				M1
<i>Circus cyaneus</i>				M1
<i>Pandion haliaetus</i>		M2	M1, M2	M1
<i>Rallus aquaticus</i>		NH	H	?
<i>Porzana porzana</i>		NH	V	
<i>Fulica atra</i>	H	H	H	H
<i>Gallinula chloropus</i>	H	NH	DH	M2
<i>Charadrius dubius</i>	H	NH	H	M
<i>Charadrius hiaticula</i>				M1
<i>Vanellus vanellus</i>	H	M, H	M, H	M, H
<i>Gallinago gallinago</i>	M2	M2	M2	M2
<i>Limosa limosa</i>	M1		M1	
<i>Limosa lapponica</i>			M2	
<i>Numenius arquata</i>	M1	M2	M1	
<i>Philomachus pugnax</i>	M2	M2	M1	M1
<i>Actitis hypoleucos</i>	NH	M, HN	NH	M1
<i>Tringa glareola</i>	M1, M2	M2	M1, M2	?
<i>Tringa ochropus</i>	M1, M2		M	?
<i>Tringa totanus</i>	NH	M2	M	M1
<i>Larus canus</i>		M2	M1, M2	
<i>Larus fuscus</i>			M1, M2	M2
<i>Larus ridibundus</i>	M1, M2	M1, M2	M, H	M1, M2
<i>Chlidonias niger</i>	NH	M2	NH	M1
<i>Chlidonias leucopterus</i>	HD		M1	
<i>Sterna hirundo</i>		M, NH	HD	
<i>Alcedo atthis</i>				H
<i>Panurus biarmicus</i>				Z

úplne vymizli bývalé hniezdiče *Sterna hirundo* a *Botaurus stellaris*.

Počas jarnej a jesennej migrácie bolo zaznamenaných menej druhov ako v predchádzajúcich rokoch. V posledných rokoch som vôbec

nezaznamenala druhy ako napr. *Anser anser*, *Anser fabalis*, *Anser albifrons*, *Anas penelope*, *Chlidonias leucopterus*. Avšak začali sa objavovať nové druhy ako napr. *Ardea purpurea*, *Circus pygargus*, *Larus fuscus*.

Obr. 2. Kolísanie početnosti troch najpočetnejších druhov v priebehu sezón 2003 a 2004.
Fig. 2. Changes in numbers of three most abundant species in seasons 2003 and 2004.

Cez zimu po vypustení rybníkov sa niektoré druhy stiahli na blízke potoky a polia. Boli to *Anas platyrhynchos*, *Ardea cinerea*, *Egretta alba* a *Anas crecca*. Dôležitý je hromadný výskyt volavky bielej, ktorá sa za posledné roky stala našim pravidelným zimným hosťom,

najmä v oblasti Borskej a Podunajskej nížiny (Grujbárová 2005). Početne sa vyskytujú aj v pohnezdnom období. Na Záhori bolo zaznamenaných v októbri 1994 160 ex. a na Levických rybníkoch som 28. 10. 2004 zaznamenala 120 ex., ktoré lovili vo vypustenom rybníku. V

Tab. 2. Densita hniezdných párov v r. 2003 a 2004.
Table 2. Density of breeding pairs in 2003 and 2004.

Druh / Species	2003	2004
<i>Podiceps cristatus</i>	12	8
<i>Podiceps ruficollis</i>	2	0
<i>Ixobrychus minutus</i>	0	1
<i>Cygnus olor</i>	1	2
<i>Anas platyrhynchos</i>	7	7
<i>Aythya ferina</i>	4	1
<i>Netta rufina</i>	1	1
<i>Circus aeruginosus</i>	1	3
<i>Fulica atra</i>	23	13
<i>Gallinula chloropus</i>	0	1
<i>Vanellus vanellus</i>	1	0
<i>Actitis hypoleucos</i>	0	1
<i>Locustella naevia</i>	1	1
<i>Alcedo atthis</i>	0	1

Tab. 3. Vzácné a zriedkavé druhy Levických rybníkov.
Table 3. Rare species observed in the Levické rybníky fishponds.

Randík (1962)	Drahoš (1968)	Zach (1985, 1990)	Táto práca / This study
<i>Mergus merganser</i>	<i>Platalea leucorodia</i>	<i>Egretta garzetta</i>	<i>Larus fuscus</i>
<i>Mergus albellus</i>	<i>Plegadis falcinellus</i>	<i>Aythya marila</i>	<i>Panurus biarmicus</i>
<i>Pluvialis squatarola</i>	<i>Mergus serrator</i>	<i>Bucephala clangula</i>	
<i>Calidris alpina</i>	<i>Mergus albellus</i>	<i>Melanitta fusca</i>	
<i>Calidris minuta</i>	<i>Melanitta fusca</i>	<i>Mergus merganser</i>	
	<i>Melanitta nigra</i>	<i>Larus argentatus</i>	
		<i>Larus fuscus</i>	
		<i>Chlidonias hybridus</i>	

Literatúra

- BINDER P. & ŠTOLLMANN A. 1987: Labuť veľká (*Cygnus olor*) v Podunajskej rovine. — *Tichodroma* **1**: 82–91.
- DRAHOŠ M. 1968: Vodné vtáctvo na rybníkoch pri Leviciach. — *Ochrana fauny* **2–3**: 15–26.
- GRUBÁROVÁ Z. 2005: Zimovanie volaviek bielych (*Egretta alba*) na Slovensku. — *Tichodroma* **17**: 21–31.
- JUREČEK R. 1996: Ornitocenózy rybníkov v okolí Malaciek. — Diplomová práca. Prírodovedecká fakulta UK, Bratislava.
- KRIŠTÍN A. & DAROLOVÁ A. 2002: Labuť veľká / Labuť hrbozobá (*Cygnus olor*). — Pp.: 106–108. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- LENGYEL J. 1998: Prírodná rezervácia Žitavský Lúh. — *Vtáčie správy* **5**: 8–10.
- RANDÍK A. 1962: Ornitologické poznámky z rybníkov pri Leviciach. — Zborník prác z ochrany prírody v západoslovenskom kraji: 103–107.

decembri 2004 sa tu objavili *Larus ridibundus* a 1 adultný ex. *Larus fuscus*. Čajku tmavú tu zaznamenal aj Zach (1985). V zime 2005 som zaznamenala párik *Panurus biarmicus*. Bolo to ďalšie zimné pozorovanie tohto druhu na danej lokalite, hoci tento druh pravidelne hniezdi na neďalekých rybníkoch v Pustých Úľanoch a Parížskych močiaroch (Trnka et al. 1994). Vďaka budovaniu rybníkov a ich postupnej eutrofizácii sa tento druh šíri juhozápadným smerom. V priebehu 50 rokov boli na lokalite zaznamenané aj viaceré vzácné druhy (tab. 3).

- TRNKA A. 1997: Ornitocenózy rybníkov pri Pustých Úľanoch – navrhovaného CHVÚ. — *Ochrana prírody* **15**: 175–182.
- TRNKA A., HRDLOVIČ F. & KERN M. 1994: Príspevok k rozšíreniu a hniezdnej bionómii fúzatky trstovej (*Panurus biarmicus*) na Slovensku. — *Zprávy MOS* **52**: 95–103.
- ZACH P. 1985: Levické rybníky ako rezervoár vodnej peratej zveri. — Diplomová práca. VŠLD, Zvolen.
- ZACH P. 1987: Niekoľko poznámok k hniezdeniu kane močiarnej (*Circus aeruginosus*) pri Leviciach. — *Tichodroma* **1**: 108–111.
- ZACH P. 1990: Changes in breeding bird communities on ponds near Levice in 1977–1988, as exemplified by pond No. 2. — Pp.: 449–452. In: ŠTASTNÝ K. & BEJČEK V. (eds.): Bird census and atlas work. Proceeding of the conference, Prague.
- ZACH P. 2002: Prvý doklad o hniezdení hrdzavky potápavej (*Netta rufina*) na rybníkoch pri Leviciach. — *Tichodroma* **15**: 98–101.

Došlo: 21. 6. 2006
Prijaté: 25. 8. 2006